Lublin, dn. 9.05.2023 r.

Dr hab. Teresa Brzezińska-Wójcik, prof. UMCS

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Katedra Geografii Regionalnej i Turyzmu

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr. Aleksandry Minkwitz
pt. **„Możliwości i ograniczenia wykorzystania mediów społecznościowych w procesie planowania rozwoju turystyki w skali lokalnej"**
napisanej na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
pod kierunkiem naukowym dr hab. Aliny Zajadacz, prof. UAM, dr hab. Adama Szymaniaka, prof. UAM

Uwzględniając wymogi ustawowe, stawiane rozprawom doktorskim, w kolejnych punktach recenzji zwrócę uwagę przede wszystkim na ogólną charakterystykę rozprawy, dobór problematyki badawczej, cele i hipotezy badawcze, zastosowane metody badawcze, strukturę rozprawy, zawartość merytoryczną poszczególnych części rozprawy, a na także formalną i redakcyjną stronę rozprawy.

1. Ogólna charakterystyka opracowania

Przedłożona rozprawa składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych, zakończenia, 12 załączników oraz spisów (literatury, rycin, tabel, wykresów, załączników), jak również wykazu skrótów stosowanych w całym tekście pracy. Praca obejmuje 185 stron maszynopisu. Uzyskane wyniki badań zostały zilustrowane graficznie – rycinami (23), tabelami (11), wykresami (16) i załącznikami (12), które zostały odpowiednio skomentowane w tekście manuskryptu. Przez to odbiór prezentowanej problematyki jest przystępny i sprzyja wyciąganiu syntetycznych wniosków.

Bibliografia obejmuje 321 pozycji, w tym monografie i artykuły naukowe oraz wiarygodne źródła internetowe. Literatura zarówno polska (86 pozycji), jak i obcojęzyczna (przeważająca anglojęzyczna – 234), jest aktualna i bardzo dobrze dobrana, adekwatna do problematyki podjętej w pracy. Pozycje te są starannie wykorzystane w rozprawie.

Na podkreślenie zasługuje staranna redakcja pracy we wszystkich jej częściach. Wyniki badań zostały zaprezentowane w czytelnej formie, poprawnej pod względem językowym i redakcyjnym. Prawidłowo jest również stosowana terminologia.

Reasumując, stwierdzam, że wyniki pracy są dobrze udokumentowane.

2. Dobór problematyki badawczej a temat rozprawy

Pragnę podkreślić trafny wybór problematyki badawczej, która wpisuje się we współczesne trendy badań geografii turyzmu oraz stosowaną metodykę (ujęcie jakościowo-ilościowe z wykorzystaniem metod, technik i narzędzi statystycznych) zmierzającą do przedstawiania w sposób względnie zobiektywizowany użyteczności danych (Big Data) pozyskanych z mediów społecznościowych do planowania rozwoju turystyki w skali lokalnej.

Obszar badawczy, wybrany przez Autorkę jest bardzo ciekawy i aktualny. Jednocześnie jest on dość trudny, zwłaszcza w obszarze zaawansowanej statystyki, stosowanej do oceny rozwoju zjawisk turystycznych na określonym obszarze.

Wybór takiej problematyki badawczej, a następnie przeprowadzenie badań empirycznych w odniesieniu do miasta Poznań może być ważnym głosem w dyskusji naukowej zwłaszcza jak chodzi o stosowanie zaprezentowanej procedury badawczej. Należy podkreślić, że w literaturze przedmiotu w tym zakresie, na co zwraca uwagę także Autorka rozprawy, wyniki analiz wypowiedzi w mediach społecznościowych stosowano głównie do oceny funkcjonowania pojedynczych podmiotów na rynku turystycznym.

Reasumując, wybór problemu naukowego przez Doktorantkę spełnia wymagania stawiane dysertacjom doktorskim. Nie ulega wątpliwości, że podjęta problematyka badawcza jest bardzo interesująca i ważna z poznawczego oraz aplikacyjnego punktu widzenia. Ponadto problematyka jest spójna z tematem rozprawy. Zatem jej wybór oceniam pozytywnie.

3. Ocena postawionych celów i hipotez badawczych

Zgodnie z przyjętą praktyką Autorka w odpowiednim rozdziale zdefiniowała cel główny, cztery szczegółowe pytania badawcze oraz cele szczegółowe.

Głównym celem badań (s. 9) jest „… rozpoznanie użyteczności mediów społecznościowych jako bazy danych oraz narzędzi monitorowania efektów przydatnych na różnych etapach planowania rozwoju turystyki". Cel ten został sformułowany prawidłowo. Jest on bardzo interesujący i aktualny oraz wpisuje się w nurt aktualnych badań nad modelem wizerunku destynacji (Baloglu, McCleary 1999). Zamiast hipotezy badawczej sformułowała Autorka pięć pytań badawczych, które zasadniczo łączą cel główny z celami szczegółowymi.

Doktorantka prawidłowo nakreśliła cele szczegółowe ujęte w czterech aspektach, zilustrowane logicznym schematem wnioskowania w tab. 1. Ich realizacja prowadzi do osiągnięcia celu głównego. Pierwszy aspekt obejmuje osiem celów poznawczych, drugi – jeden cel metodyczny, trzeci – dwa cele praktyczne oraz czwarty – jeden cel teoretyczny. W moim

odczuciu jednak cel sformułowany w czwartym aspekcie także należy do praktycznych. Wskazuje na to jego brzemiennie: „Opracowanie rekomendacji w zakresie…".

Reasumując, postawione cele mieszczą się w aktualnym nurcie badań nad modelem wizerunku destynacji z uwzględnieniem planowania rozwoju turystyki. Osiągnięcie celów pozwoli na wypełnienie luki w zakresie przetestowania metod analizy danych generowanych przez użytkowników portalu TripAdvisor z myślą o wykorzystaniu wyników do tworzenia planu rozwoju turystyki w skali lokalnej. Dlatego zaproponowane w badaniach cele oceniam wysoko.

4. Ocena zastosowanej procedury badawczej

Doktorantka właściwie dobrała procedurę badawczą, niezbędną do osiągnięcia postawionych celów, wykorzystując podejście zarówno indukcyjne, jak i dedukcyjne. Zastosowała metaanalizę literatury przedmiotu odnoszącą się do definicji, klasyfikacji i funkcji mediów społecznościowych, jak również do metod ich wykorzystania. Na potrzeby badań właściwych Autorka przeprowadziła metaanalizę dotyczącą turystyki współczesnej w kontekście dynamicznie rozwijającego się sektora gospodarki, planowania turystyki w skali lokalnej, jak również mediów społecznościowych jako banku nieustrukturyzowanych danych o zjawiskach turystycznych. Analizę, ocenę i weryfikację zgromadzonych danych przeprowadziła z zastosowaniem metod *Exploratory Data Analysis* oraz *Data Maining* (w tym asocjacyjna, klastrowanie, odkrywanie wzorów sekwencji, odkrywanie klasyfikacji, odkrywanie podobieństw w przebiegach czasowych, wykrywanie zmian i odchyleń, wykrywanie cech). Głównym źródłem danych były opinie o atrakcjach w mieście Poznań, pozostawione w języku angielskim na portalu TripAdvisor, pozyskane za pomocą zbioru metod określanych jako *web scraping* oraz uporządkowane w dwie bazy danych – ilościową i jakościową. Do analizy danych ilościowych zastosowała Autorka metody statystyczne, m.in. współczynnik zmienności oraz kartograficzne (20 map wynikowych). Jako narzędzi użyła Autorka odpowiednich oprogramowań, w tym *ScrapeStrom* i *Quantum GIS* oraz *Excel*. Do analizy danych jakościowych zastosowała metody *text mining*, normalizacji zapisu, lematyzacji, identyfikacji danych redundantnych i relewantnych (ryc. 7). Autorka zastosowała odpowiednie narzędzia – oprogramowania *QDA Miner 6* i *Wordstat 7*, a także technikę chmury słów pozwalającą na graficzne zaprezentowanie wyników, jak również *współczynnik Jaccarda* pozwalający na sprawdzenie podobieństwa dwóch zbiorów oraz klasteryzację danych.

Wykorzystanie tak dobranego spectrum metod, narzędzi i technik oraz przeprowadzenie badań z ich użyciem, oceniam pozytywnie.

Reasumując, zaproponowana przez Doktorantkę procedura metodyczna (szkoda, że nie zaprezentowano jej w całości na żadnym grafie, który znacznie ułatwiłby odbiór treści pracy) świadczy o Jej dojrzałości badawczej.

5. Ocena struktury rozprawy i zawartości jej rozdziałów

Spójna z tematem i celami struktura pracy oraz zawartość jej części składa się, oprócz tematu pracy, zdefiniowanych celów i wykorzystanych metod badawczych, na jakość pracy naukowej.

W logicznej, chociaż odbiegającej nieco od tradycyjnego układu strukturze opracowania, wyodrębniają się: wstęp, zarysowanie celu i zakresu pracy, przegląd literatury przedmiotu, charakterystyka obszaru badań, opis metod badawczych, przedstawienie uzyskanych wyników, podsumowanie, rekomendacje, zakończenie (w sumie dziewięć części).

We „Wstępie", w sposób syntetyczny, uzasadniła Autorka podjęcie problematyki badawczej, zaś w kolejnym – sformułowała problem badawczy oraz zdefiniowała cele. Struktura tych rozdziałów jest prawidłowa, a zawarte w nich treści są niezbędne do zrozumienia logiki badań, które opisano w kolejnych częściach pracy.

W numerowanym rozdziale pierwszym (o objętości 30 s.) przedstawiła Doktorantka przegląd literatury przedmiotu odnoszący się do mediów społecznościowych – ich historii, definicji, rodzajów, funkcji, a także metod ich wykorzystania, w tym w kontekście przydatności dla turystyki. W nawiązaniu do podjętego problemu badawczego niezwykle ważne są dwie kwestie: 1) metody stosowane w badaniach z wykorzystaniem mediów społecznościowych oraz 2) turystyka w mediach społecznościowych. Dla lepszego odbioru treści oraz zachowania zasady konsekwencji podrozdział „1.6. Metody stosowane…." należałoby zatytułować: „1.6. Metody, techniki i narzędzia stosowane w badaniach z wykorzystaniem mediów społecznościowych". Wówczas, w ich opisie Autorce łatwiej byłoby zestawić informacje i uniknąć często błędnego (zamiennego) stosowania pojęć metody i techniki, zwłaszcza na str. 37. Z tego podrozdziału należałoby także przenieść akapity – ostatni na s. 37 oraz dwa pierwsze ze s. 38 – do podrozdziału „4.2. Media społecznościowe jako bank danych". Poza tym struktura tego rozdziału nie budzi wątpliwości, ale w moim odczuciu, jego tytuł powinien być sformułowany bardziej problemowo.

Rozdział drugi rozprawy (o objętości 12 s.) dotyczy analizy literatury przedmiotu w zakresie turystyki współczesnej. Oprócz definicji turystyki, Autorka dość szeroko przeanalizowała klasyfikację, a właściwie typologię podróżujących (ryc. 3), jednak wbrew temu co zapowiada tytuł podrozdziału – tj. „2.1. Definicje, pojęcia i klasyfikacje form

turystyki". Doktorantka skoncentrowała się więc na kryteriach definiujących turystów, a nie na formach turystyki, których określenie ma związek z zachowaniami turystów. Następnie omówiła definicje ruchu turystycznego w różnych ujęciach oraz destynacji turystycznej, nie odnosząc jednak analizowanej problematyki do podjętego problemu badawczego. W tym rozdziale, Autorka sporo uwagi poświęciła motywom wyjazdów turystycznych wskazując na ujęcia modelowe oraz typologie motywów, a także akcentując konieczność monitorowania potrzeb turystów w kontekście planowania rozwoju turystyki. Mimo, iż struktura tego rozdziału nie budzi wątpliwości, to biorąc pod uwagę cały jego tekst mam wrażenie, że Autorka myli dwa pojęcia – klasyfikację z typologią. Ponadto, w moim odczuciu, tytuł tego rozdziału powinien być sformułowany bardziej problemowo.

W rozdziale trzecim rozprawy (o objętości 16 s.), dość kluczowym jak chodzi o podejmowany problem badawczy, Doktorantka przeanalizowała literaturę przedmiotu w zakresie planowania turystyki w skali lokalnej, rozpatrując najpierw podejścia do planowania turystycznego w ujęciu historycznym. Jednakże podczas omawiania podejść – bezkrytycznego, ekonomicznego, funkcjonalnego, społecznego – nie przywołała stosownej literatury przedmiotu. Nie odniosła też analizowanej problematyki do podjętego problemu badawczego. Następnie omówiła literaturę dotyczącą zasad planowania – wychodząc od definicji rozwoju zrównoważonego, przez cechy strategii rozwoju turystyki, do zapisów w dokumentach planistycznych na różnych poziomach, akcentując ich spójność. Przeanalizowała także różne podejścia do etapów planowania rozwoju turystyki. Ostatnim aspektem, analizowanym w tym rozdziale, jest system planowania rozwoju turystyki w Polsce. Autorka prześledziła założenia dokumentów strategicznych tworzonych od 1997 roku, zwracając uwagę na konieczność zachowania spójności pomiędzy tymi na poziomie lokalnym z tymi na poziomie regionalnym i krajowym. Rozdział ten nie budzi wątpliwości pod względem struktury, jednakże w moim odczuciu, jego tytuł powinien być sformułowany bardziej problemowo.

Rozdział czwarty (o objętości 8 s.) dotyczy przeglądu literatury przedmiotu odnoszącej się do mediów społecznościowych jako banku nieustrukturyzowanych danych oraz jako narzędzi promocji zjawisk i destynacji turystycznych. Składa się z czterech podrozdziałów. W pierwszym Autorka przanalizowała problematykę badań w odniesieniu kilku kwestii – zachowań turystów jak chodzi o wybór miejsc i produktów turystycznych; wpływu recenzji na portalach społecznościowych na proces podejmowania decyzji o wyborze destynacji; oceny zadowolenia turystów z usług; oceny wizerunku destynacji turystycznej; wiarygodności treści publikowanych w portalach. Drugi podrozdział zapowiada analizę literatury pod kątem mediów społecznościowych jako banku nieustrukturyzowanych danych. Jednakże Doktorantka, oprócz

cech tego źródła danych, przestudiowała literaturę w zakresie metod (netnografia, zaawansowane modele matematyczne, *text maining*, *Latent Dirichlet Allocation*) stosowanych do pozyskiwania i analizy takich danych. Nie wiadomo też jakiego narzędzia dotyczy przedostatni akapit na s. 77. Moim zdaniem treści te powinny być uwzględnione i przeanalizowane w podrozdziale 1.6. W podrozdziale trzecim przeanalizowała Autorka literaturę dotyczącą wykorzystania mediów w konsultacjach społecznych w kontekście głównie doskonalenia oferty produktowej. Treści te można było uwzględnić w kolejnym – czwartym – podrozdziale, tym bardziej, że sama Doktorantka w ostatnim zdaniu, kończącym ten podrozdział, wskazała na możliwość wykorzystania konsultacji do kształtowania wizerunku destynacji turystycznej. Ostatni podrozdział, dotyczący analizy literatury przedmiotu w zakresie wykorzystania mediów jako narzędzi promocji, tworzenia wizerunku i marki destynacji turystycznej, jest generalnie poprawny pod względem struktury.

W rozdziale piątym (o objętości 47 s.), składającym się z pięciu podrozdziałów, Doktorantka najpierw scharakteryzowała obszar badań. Na początku tego podrozdziału opisała cechy ogólne miasta Poznań, a następnie te wyróżniające miasto pod względem turystyczno-rekreacyjnym i kulturalnym, zwracając także uwagę na cechy infrastruktury, w tym bazy noclegowej oraz stopień jej wykorzystania. W drugim podrozdziale zaprezentowała zastosowaną metodykę badań, uzasadniając użycie metody *Exploratory Data Analysis* oraz *Data Maining*, jak również stosownych narzędzi i technik. Autorka opisała także zastosowane metody pozyskiwania danych z serwisu TripAdvisor oraz metody analizy danych ilościowych i jakościowych. Szkoda, że zaprezentowała tylko diagram pokazujący etapy procesu przetwarzania jakościowych danych wejściowych (ryc. 7), a nie całej – dość skomplikowanej – procedury badawczej. W opisie zastosowanych metod przydałyby się też odniesienia do tabel i rycin wynikowych, co znacznie ułatwiłoby odbiór treści pracy. W podrozdziale trzecim Doktorantka przedstawiła wyniki analiz danych ilościowych, podkreślając, że trzy pierwsze miejsca zajęły obiekty wielkopowierzchniowe: Stare Miasto (kulturowy), Jezioro Maltańskie (przyrodniczy), Park Cytadela (przyrodniczo-kulturowy). W tym zakresie Autorka przeanalizowała sezonowość recenzji odnosząc ją do rzeczywistego ruchu turystycznego. Szkoda jednak, że tej ostatniej cechy nie zilustrowała w żaden sposób. Dane ilościowe zostały także przeanalizowane pod kątem wybranych cech (pobyt: pojedynczy, w parach, z rodzinami, z grupą znajomych) osób wypowiadających się (konsumentów) na portalu. Szkoda, że Autorka rozprawy nie scharakteryzowała analizowanej grupy respondentów odpowiednio wcześniej jako źródło danych. W tym podrozdziale tok myślowy przerywa treść akapitu pierwszego na s. 101, który powinien być umieszczony we wnioskach lub przeniesiony do oddzielnego

rozdziału pt. interpretacja wyników. Następnie Doktorantka przeanalizowała zebrane dane pod kątem rozproszenia ocen obiektów, reasumując, że tylko niektóre spośród nich (Dworzec Główny, Termy Maltańskie) odstają od średniej. W kolejnym kroku Autorka prześledziła liczbę ocen atrakcji, hoteli oraz restauracji biorąc pod uwagę ich rozmieszczenie w przestrzeni miasta Poznań. Z analizy relacji pomiędzy lokalizacją atrakcji a lokalizacją hoteli oraz restauracji wynika, że największa jest korelacja przestrzenna pomiędzy atrakcjami i restauracjami. Analiza zależności pomiędzy lokalizacją atrakcji a typem podróżnego ujawniła największe korelacje w przypadku rodzin i par. Odbiór przedstawionych treści uprzyjemniają ryciny. Szkoda tylko, że zastosowanej w tym celu kartograficznej metody ekwidystant nie opisała Autorka w podrozdziale 2. tego rozdziału. W podrozdziale czwartym Doktorantka zaprezentowała wyniki analizy danych jakościowych pod kątem: tytułów opinii, treści opinii, fraz w opiniach, liczby opinii napisanych przez jednego użytkownika portalu, miejsca zamieszkania respondentów. Z przeprowadzonej analizy wynika, że wizerunek miasta Poznań w ocenie użytkowników portalu jest pozytywny. Respondenci docenili architekturę, atmosferę i zabytki, a najsilniejsze były powiązania pomiędzy słowami "church", „square", „building". Zidentyfikowała Autorka duże podobieństwo pomiędzy tytułami a treścią recenzji. Ponadto z analizy kontekstu występowania słów wynika, że „informacja" jest oceniana jako pomocna, a słowo „free" – występuje w otoczeniu słów „entrance" i „tour". Nie zaobserwowała Doktorantka dużej zmienności w najczęściej używanych słowach w trzech analizowanych okresach: 2016–2017, 2018–2019, 2020–2021. Stwierdziła jednak dużą liczbę fraz w opiniach odnoszących się do miejsc oferujących jedzenie. Autorka wskazała także, że z przeprowadzonej analizy wynika, że niemożliwe było określenie faktycznego udziału obcokrajowców w ogólnej liczbie opinii, ale możliwa była identyfikacja lokalizacji źródłowej respondentów posługujących się językiem angielskim. Ten rezultat powinna Doktorantka mocno uwypuklić w kolejnym – piątym – podrozdziale, podsumowującym uzyskane wyniki badań. Cały rozdział piąty generalnie nie budzi wątpliwości pod względem struktury, jednakże w dość obszernym podrozdziale trzecim – w celu lepszego odbioru prezentowanych treści – można było wyróżnić części odnoszące się do poszczególnych kategorii analizowanych danych.

Szósty rozdział pracy pt. „Rekomendacje w zakresie tworzenia modelu bazy danych pochodzących z mediów społecznościowych na potrzeby planowania rozwoju turystyki" (o objętości 5 s.) składa się z trzech podrozdziałów. W pierwszym, dotyczącym cykliczności gromadzenia danych, zaleciła projektowanie bazy danych w sposób umożliwiający ich regularne gromadzenie przy zachowaniu możliwie zbieżnych metod. W podrozdziale drugim, odnoszącym się do doboru źródeł danych, zarekomendowała ocenę przydatności informacji

zawartych w mediach społecznościowych oraz wybór kluczowych obszarów badań poprzez zadawanie odpowiednio skonstruowanych pytań. Za bardzo cenny uważam przykładowy model źródeł danych ze względu na stopień ich ustrukturyzowania (tab. 10) zaprezentowany przez Autorkę i szkoda, że takich przykładów nie ma w pozostałych podrozdziałach. W podrozdziale trzecim, dotyczącym automatyzacji procesów i metod analizy, Doktorantka zaproponowała uzależnienie wyboru technik, narzędzi i metod od typu danych – ilościowych lub jakościowych. Mimo, iż cały rozdział szósty generalnie nie budzi zastrzeżeń jak chodzi o jego strukturę, to w moim odczuciu treść tego rozdziału nie w pełni odpowiada jego tytułowi. Autorka w zasadzie nie odniosła sformułowanych rekomendacji do planowania rozwoju turystyki w skali lokalnej, o której założeniach szeroko pisze w rozdziale trzecim rozprawy.

W dziewiątej, nie numerowanej, części dysertacji pt. „Zakończenie" (o objętości 9 s.), Doktorantka, podsumowując uzyskane wyniki, wskazała na możliwości i ograniczenia związane z wykorzystaniem mediów społecznościowych w procesie planowania rozwoju turystyki w skali lokalnej. Podkreśliła, że w wymiarze poznawczym, dane uzyskane z serwisu TripAdvisor umożliwiają tworzenie rankingu atrakcji, ujawniają sezonowość korzystania z nich, umożliwiają typologię podróżnych i zdefiniowanie ich preferencji, pozwalają na rozpoznanie unikatowych atrybutów wizerunku destynacji. W wymiarze metodycznym, pozyskiwanie wiedzy z treści publikowanych na ww. portalu, narzędzia *data mining* pozwalają na przetwarzanie stosunkowo dużych zbiorów danych w krótkim czasie, w porównaniu z tradycyjnymi. Uważam, że w tym zakresie Doktorantka zbyt lakonicznie wspomniała tylko o narzędziach, a nie o całej złożonej metodyce (podrozdz. 5.2.) zastosowanej do pozyskania, przetworzenia oraz wizualizacji danych. W wymiarze aplikacyjnym Autorka prawidłowo wskazała na wiele przydatnych funkcji mediów społecznościowych (m.in. źródło danych, konsultacje społeczne, monitorowanie aktywności mieszkańców, marketing atrakcji – ryc. 23) w procesie planowania rozwoju turystyki. Doktorantka określiła także możliwości i ograniczenia wykorzystania mediów społecznościowych (tab. 11) w procesie planowania rozwoju turystyki w skali lokalnej. Szkoda tylko, że jak chodzi o możliwości, nie rozwinęła w tekście odpowiednio wszystkich wymienionych w tab. 11. Szkoda również, że Autorka opracowania nie odnosi wyników swoich badań do teoretycznych aspektów geografii turyzmu, np. problemu modelowania w obszarze recepcji turystycznej z uwzględnieniem planowania rozwoju turystyki (Crouch, Ritchie 1999). Mimo wymienionych wyżej uwag cały rozdział siódmy generalnie nie budzi wątpliwości pod względem struktury.

Reasumując: spośród rozdziałów o charakterze wprowadzającym na docenienie zasługuje zwłaszcza czwarty, dotyczący przeglądu literatury przedmiotu w zakresie mediów

społecznościowych jako banku nieustrukturyzowanych danych oraz jako narzędzi promocji zjawisk i destynacji turystycznej. Został on dość dobrze skomponowany łącząc w spójną całość elementy pojęciowe, przegląd literatury oraz wyników badań z zakresu zastosowania wypowiedzi w mediach społecznościowych w turystyce.

Przedstawione w kolejnych rozdziałach analizy są bardzo ciekawe i potwierdzają posiadanie przez Doktorantkę rozległej wiedzy teoretycznej i dojrzałego warsztatu metodycznego oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wieńczący rozprawę doktorską rozdział „Podsumowanie" jest zgrabnie przygotowaną syntezą uzyskanych wyników ze wszystkich części pracy. Doktorantka wskazała w nim także ograniczenia podczas pozyskiwania danych. Na podkreślenie zasługuje końcowa część tego rozdziału, w której Autorka wskazała na inspirującą perspektywę badań.

Pomiędzy rozdziałami istnieją spore różnice w zakresie objętości treści, która jest im przypisana. Z jednej strony uważam, że nie powinno być takich różnic, z drugiej zaś rozumiem, że niektóre rozdziały były kluczowe dla osiągnięcia ostatecznego rezultatu badań i intencją Autorki było przedstawienie ich w całości, zwłaszcza rozdziałów bazujących na wynikach badań własnych.

W mojej opinii, w przedłożonej pracy doktorskiej, bardzo cenne jest metodyczne podejście do problemu w kategoriach nowego spojrzenia na interpretację uzyskanych rezultatów w planowaniu rozwoju turystyki (rozdział „Zakończenie"). Cenne jest to, że Autorka podjęła, i sukcesem zakończyła próbę znalezienia własnej ścieżki dla rozwiązania problemu badawczego.

Reasumując, układ pracy jest generalnie spójny w odniesieniu do tytułu rozprawy. Pozytywnie oceniam również strukturę pracy w zakresie odniesienia treści do jej celu, pytań badawczych oraz celów szczegółowych.

6. Ocena merytoryczna rozprawy i uwagi polemiczne

Na wstępie pragnę zaznaczyć, że podjęte przez Doktorantkę wysiłki badawcze zasługują na uznanie, tak z uwagi na przedmiot podnoszonej problematyki, jak i na starania, aby uzyskać jak najbardziej rzetelne wyniki. Uzyskane rezultaty i nowe propozycje naukowe zawsze prowokują do polemiki i skłaniają do pytań. Wymienię w tym miejscu najważniejsze, odnosząc się do treści zawartych w poszczególnych rozdziałach:

1. W rozdziale „Cel i zakres badań", w moim odczuciu drugie pytanie badawcze („P2: Jakie narzędzia umożliwiają ekstrakcję wiedzy o turystyce z treści publikowanych w mediach społecznościowych?" – s. 9) zostało sformułowane zbyt wąsko

w porównaniu z całą dość złożoną procedurą opisaną w podrozd. 5.2. i następnie zastosowaną do pozyskania oraz przetwarzania danych z portalu TripAdvisor.

2. W rozdziale „Cel i zakres badań", w moim odczuciu czwarte pytanie badawcze („P4: Jakie ograniczenia wiążą się z wykorzystaniem tych informacji?" – s. 9) zostało sformułowane zbyt wąsko w porównaniu ze zidentyfikowanymi i opisanymi także możliwościami wykorzystania mediów społecznościowych. Oczywiście założenia zwykle nie odpowiadają osiągnięciom i w takim wypadku – podczas prezentowania rezultatów należy taki fakt odpowiednio mocno podkreślić.
3. Do wyników zaprezentowanych w podrozdziale 5.3., w którym Autorka zwróciła uwagę na dużą koncentrację opinii dotyczących atrakcji, hoteli oraz restauracji w centrum miasta: jakie rekomendacje wynikają z tego dla potrzeb planowania rozwoju turystyki w Poznaniu?
4. Do typologii podróżujących: ponieważ w części pracy „Zakończenie" Autorka wskazuje, że: „…typologia podróżnych TripAdvisora znacząco odbiega od wypracowanej na gruncie naukowym (zob. rycina 3).", to trzeba byłoby bardziej wyeksponować te różnice i wręcz zaproponować autorską typologię. Należałoby to zrobić tym bardziej, że Doktorantka wskazała dalej, że należałoby tę typologię uwzględnić podczas projektowania przyszłych badań.
5. Do podstaw rekomendacji na s. 129: wśród przesłanek, na podstawie których Autorka sformułowała rekomendacje, wymienia m.in. „analizę raportów o stanie turystyki w Poznaniu i innych polskich miastach", natomiast w żadnym z rozdziałów nie prezentuje takich danych. W moim odczuciu Doktorantka powinna była przeprowadzić taką analizę dla miasta Poznań choćby po to, aby zobaczyć na ile obraz statystyczny jest spójny z uzyskanymi rezultatami i jakie kroki trzeba podjąć jak chodzi o planowanie rozwoju turystyki w tym mieście.
6. W świetle uzyskanych przez Autorkę wyników ciekawa jestem ich interpretacji jak chodzi o propozycję rozwiązań planistycznych i/lub strategicznych w zakresie rozwoju turystyki w centrum miasta Poznań.

Do wartościowych, tak pod względem metodycznym, teoretyczno-poznawczym, jak i empirycznym, a przede wszystkim z punktu widzenia wartości dodanej i wkładu pracy Doktorantki w rozwiązanie tytułowego problemu, należy zaliczyć:

1. Udaną próbę przedstawienia rekomendacji w zakresie tworzenia modelu bazy danych pochodzących z mediów społecznościowych na potrzeby planowania rozwoju turystyki.

2. Udany ostateczny wybór metod, technik i narzędzi pozwalających na wypełnienie luki w wiedzy dotyczącej postrzegania atrakcji turystycznych w skali lokalnej przez użytkowników mediów społecznościowych.
3. Opracowanie metodyki badawczej z myślą o jej zastosowaniu w modelu planowania rozwoju turystyki w skali lokalnej.

W moim odczuciu uzyskane rezultaty mogą być inspiracją do dalszych badań w zakresie wykorzystania zastosowanej metodyki do prowadzenia analiz porównawczych w skali Polski oraz świata.

Reasumując, postawione pytania, wymienione uwagi krytyczne i polemiczne nie podważają mojej ogólnej pozytywnej oceny rozprawy. Mają one, w moim zamyśle, być pomocne w dalszych pracach badawczych Doktorantki. Z całą stanowczością mogę stwierdzić, iż Autorka dysertacji dobrze poradziła sobie z realizacją celów badawczych, a treść manuskryptu spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim.

7. Ocena strony formalnej i redakcyjnej pracy

Przedstawioną do recenzji rozprawę oceniam bardzo wysoko pod względem formalnym. Jest ona bardzo poprawnie opracowana pod względem językowym. Starannie opracowano ryciny, wykresy, tabele i załączniki. Wyrażam duże uznanie dla Autorki, bo trudno znaleźć w całej pracy uchybienia natury formalnej i redakcyjnej. Jedyne na co chcę zwrócić uwagę, to:

- brak streszczenia w językach polskim i angielskim w nawiązaniu do zapisu Art. 187. 1. p. 4. *Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*;
- zróżnicowanie rycin na „ryciny" i „wykresy", co utrudniało nieco odbiór treści opracowania;
- nieczytelne skale na niektórych mapach (ryc. 10–14), zwłaszcza kartonach;
- skala barw w tab. 7 powinna nawiązywać do zasad kartograficznych; zjawisko o najniższej częstotliwości oznacza się barwą zieloną, a o najwyższej – barwą czerwoną;
- brakuje objaśnień skali barw do tab. 8;
- dla potrzeb czytelności wywodów powinno się unikać przesuwania treści tabeli na następną stronę, jeśli mieści się na jednej (np. tab. 7);
- w spisie literatury imiona autorów zapisano w pełnym brzmieniu, czego w zasadzie nie stosuje się w spisach bibliograficznych, a co często nadmiernie wydłuża tekst pracy;

- w zasadzie wszystkie tabele zamieszczone jako załączniki (1–4), po odpowiednim sformatowaniu, mogłyby być zamieszczone w odpowiednich miejscach tekstu, co ułatwiłoby znacznie odbiór treści pracy; taka sama uwaga dotyczy pozostałych załączników – map;
- brakuje objaśnień numerów w treści zał. 5–12; tam gdzie to możliwe, wystarczyłoby odesłanie czytelnika do odpowiednich tabel;
- brakuje skali w zał. 6, 8, 11.

8. Wniosek końcowy

Recenzowana praca wnosi istotne wartości merytoryczne o charakterze poznawczym, empirycznym oraz aplikacyjnym do dyscypliny *nauki o Ziemi i środowisku*. Wypełniają one lukę w wiedzy dotyczącej postrzegania przez użytkowników mediów społecznościowych atrakcji turystycznych w skali lokalnej oraz możliwości zastosowania tych wyników w planowaniu rozwoju turystyki.

Dysertacja jest przygotowana na wysokim poziomie merytorycznym, metodycznym i redakcyjnym. W pełnym zakresie stanowi oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej w nawiązaniu do zapisu Art. 187. 1. p. 2. *Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Wskazuje na dużą wiedzę teoretyczną Autorki i jej ciekawość poznawczą, umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a także krytycznej oceny uzyskanych wyników badań. Wszystko to świadczy o Jej dojrzałości badawczej.

Reasumując, recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr. Aleksandry Minkwitz pt. „Możliwości i ograniczenia wykorzystania mediów społecznościowych w procesie planowania rozwoju turystyki w skali lokalnej", przygotowana pod kierunkiem naukowym dr hab. Aliny Zajadacz, prof. UAM oraz dr hab. Adama Szymaniaka, prof. UAM, spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim przez *ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2018 poz. 1669). **Wnoszę zatem o przyjęcie rozprawy przez Radę Dyscypliny oraz o dopuszczenie jej do publicznej obrony**.